

DIE TAAL WAT NIE WOU DOODGAAN NIE

Ek ontleen die opskrif aan 'n bewering deur 'n Swartman, Justus Tshungu, van Radio Bantoe — 'n Swartman wat 'n idiomatiese Afrikaans besig wat baie hom kan beny, iemand wat geesdriftiger is as baie gebore blanke Afrikaners oor die bestaan en voortbestaan van Afrikaans. Hy het in 'n sprankelende en boeiende toespraak die pakkende beeld gebruik dat Afrikaans soos kweekgras opgekom en gegroei het en geweier het om uitgeroei te word.

Die beeld is miskien enigszins aards en animisties, maar dit hou 'n besielende gedagte in in hierdie taaljaar waarin hulde gebring word aan 'n groepie jongmanne wat honderd jaar gelede besluit het dat dit tyd geword het dat die Afrikanernasie sy erfenis ten volle moet aanvaar en die volle gebruik daarvan, met die voordele daaraan verbonde — met die verguising wat dit meegebring het —, moet benut.

Dit het ook waarde om aan die begin net kortliks aan te stip dat hierdie agttal manne wat op 14 Augustus 1875 in die huis van Gideon Malherbe in Pastorielaan, Paarl, byeengekom het, bestaan het uit ses van Franse Hugenoot-herkoms (drie Du Toits en drie Malherbes), een Hollander (C P Hoogenhout) en een van Duitse herkoms (Ahrbeck). Dit verteenwoordig, hoewel in ander verhouding, die drie hoofkomponente van die Afrikaner se bloedmenging: Hollands, Duits en Frans. In sy eie samestelling het die Genootskap dus die volk verteenwoordig wat hy wou lei.

Ook behartigenswaardig is die feit dat onder hulle was: een predikant en een teologiese student; twee onderwysers en een onderwysstudent en drie boere, en hierin het hulle weer verteenwoordig die tipiese beroepsverdeling van die Afrikaners oor baie jare van die bestaan van hierdie volk.

'n Derde belangrike feit in verband met hierdie agttal is hulle leeftyd. Afgesien van C Malherbe (42) en C P Hoogenhout (32) was hulle almal onder die 30, met 'n gemiddelde leeftyd van 27½ jaar en, as die twee „ou manne” nie bygereken word nie, 24½ jaar. Die belang hiervan is dat hulle die jare bereik het waarin nog drome gedroom en gesigte gesien word, waarin hulle nog groot ideale kon koester en selfs teen die gedagtes van ouer en besadigder mense in dinge kon aandurf wat jy andersins nooit sou droom om te doen nie. (Luther was ook maar 33 toe hy sy stellings aan die kerkdeur vasgespyker het; Napoleon was maar 30 toe hy met 'n staatsgreep aan bewind gekom het; Calvin was 27 toe hy sy INSTITUSIE

geskryf het.) Die Genootskappers was dus in die daadjare maar darem ook verby die jare van nuttelose kwajongstreke.

'n Laaste opmerking: Hoewel ds Du Toit teenoor ds Morgan onderneem het om met „enkele voorstanders van Afrikaans” te beraadslaag, was die doel van die eerste vergadering nie in eerste instansie om oor die bevordering en voortbestaan van Afrikaans te praat nie maar oor 'n oorsetting van die Bybel in Afrikaans. Maar ook dít is veelseggend en simbolies, veral ook in hierdie jaar van die fakkel, want die Bybel was juis vir hierdie volk deur al die jare van sy groei tot volkwees en baie jare van sy bestaan as volk en vandag nog in 'n groot mate die lig vir die pad en die lamp vir die voet. Die Afrikaanse kerkmense sing trouens vandag nog steeds:

*HEER, u Woord is my 'n FAKKEL
wat sy ligglans voor my dra.*

As 'n mens die hele aksie en die dade van hierdie manne van 1875 oorskou, is dit werklik merkwaardig in watter mate hulle werk, hulle strewe, hulle beredenering van hulle saak en van probleme juis op hulle godsdienssin en Skrifgebondenheid gebaseer was.

Toe die Genootskap van Regte Afrikaners op 25 September 1875 sy geformuleerde naam en doelstellings goedgekeur het, word hulle sentrale doel gestel as: „om te staan vir ons TAAL, ons NASIE en ons LAND”. „Die woorde van hierdie doelstelling was so bondig en so naïef-raak dat dit vandag nog die parool, die sielvolle verklanking is van wat die Afrikaner wil wees” (J D du Toit: „Jeugherinneringe”).

In hierdie doelstelling het hulle soos in 'n formule die onlosmaaklike drie-eenheid gestel: taal, nasie en land is 'n natuurlike, Godgewe en deur God gewilde eenheid wat dwarsdeur die wêreld aangetref word — in 'n land woon 'n nasie, en 'n nasie het sy taal.

'n Ooglopende feit waaraan tot dusver te min aandag gegee is, is dat die elf manne wat op dié besondere datum bymekaar was, dit as hulle gesamentlike oortuiging uitgedruk het dat hulle 'N TAAL het waarvoor hulle „staan”, 'n feit wat hulle hier nie beredeneer nie maar wat hulle in hulle „Afrikaanse volkslied”, besinnend, die nasie voorsing:

*Een ieder nasie het syn TAAL.
Ons praat, van Kaap tot in Transvaal,
wat almal maklik kan verstaan,
wat gaat die ander tale ons aan?
Ons praat, so's Pa en Oupapa,
die landstaal van Suid-Afrika.*

Ek is daar oortuig van dat hulle nie nodig gehad om by die Rektor van die Greykollege, dr J Brill, wat in Mei 1875 in Bloemfontein oor hierdie onderwerp 'n lesing gehou het, te hoor wat die „landstaal van Suid-Afrika” is nie. Die taal waarin hulle skryf en dig, laat duidelik blyk dat hulle nie Hollands of Engels bedoel nie. Hulle is daar ten minste ten volle oortuig van dat die taal van die nasie van hierdie land AFRIKAANS is. Maar hulle is ook bewus dáárvan dat dit nie 'n taal van gister en eergister is nie. Nee, „ons praat so'os Pa en Oupapa”!

Hierdie taal is nie uit die buiteland ingevoer nie, nie in Holland gemaak vir Suid-Afrikaanse omstandighede nie. Dit is, soos Langenhoven dit sowat 40 jaar later sou stel, „die een en enigste witmanstaal wat nie oor die seewater klaargekom het nie, wat die spore van die lief en leed dra van alles wat ons en ons vadere hier deurleef en deurworstel en deurtriomfeer het”.

„So'os Pa en Oupapa”, want al is Afrikaans die jongste loot van die Germaanse taalstam, lê sy wortels net so diep in 'n taalverlede soos enige ander moderne taal, hou hy via Sewentiende-eeuse Nederlands en Middelnederlands verband met dieselfde Germaanse verlede as enige ander Germaanse taal. Maar dit is anders — en daarom Afrikaans — omdat dit hier, in Afrika, sy eiesoortige vorm gekry het, van herkoms die enigste Europese taal waarin Afrika ver-TAAL is, taal geword het, met eie Afrikaanse middele daartoe, waarvan een van die belangrikste seker die samekoppeling is, die middel waarmee plek-, dier- en plantname sonder tal gevorm is — soos *Losberg*, *Vaalkop*; *rooibok*, *malby*; *bloureën*, *wildevy* ensovoorts, ensovoorts getuig.

Dat volk en taal in Afrika ontstaan en geword het, word ook in die naam *Afrikaner* en *Afrikaans* weerkaats, en selfs hierdie name was in 1875 nie meer nuut nie, want die Genootskappers gebruik *Afrikaander* en *Afrikaans* spontaan en as vertroude name. (Lichtenstein praat in 1802 — 1806 al van „Afrikanen”). Maar daarmee is dit ook die enigste volk en taal waarin die naam van hierdie Kontinent verteenwoordig is. En dit — so het ons Eerste Minister op Nigel verklaar — gee aan ons as Afrikaners 'n „grondslag” op Afrika!

In hierdie groei tot afsonderlike en selfstandige taal was daar niks skroomvalligs, skugters of apologeties nie. Ewe kontant, net soos die werfkweek, het dit uitgespruit en uitgerank. Reeds in 1706 steek hy ewe kordaat kop uit in die dagboek van die Hollandsskrywer Adam Tas as dié skrywe van *nonje* (nonnie) Coetzé, van *1 paar schoenties*, van *mannetie* en *vrouwtie* en *hartie*.

Sewentig jaar later sien ons hoe Afrikaans manhaftig bors uitstoot. Die veldwagmeester H Meyntjes van den Bergh is besig om vir sy „opperman” (landdros) ’n verslag op te stel oor die „manscappe” in sy wyk se onwilligheid om „commande te doen”. Dit is baie duidelik dat hierdie amptenaar sy uiterste bes doen om Hollands te skrywe — dis mos ’n amptelike verslag! — en waarskynlik onder die indruk verkeer dat hy dit doen. Maar sy verslag sit vol onhollandse woorde en wendinge, en dan, skielik, staan Afrikaans vierkantig in sy pad, en hy skryf: „en als dat soo gaat dan sal weij genoot saak weese om weer weg te trekke van die sneeuw berg af want Jacob Noude trek weer weg na die roggevelt”.

Nie net in *sal weij en weese, trekke en van die sneeuw berg af* speel sy spreektaal hom parte nie, maar fier staan dit by hierdie Hollandsskrywende Afrikaner voorop in: *want Jacob Noude trek weer weg na die roggevelt*”. Bowendien kan ons van een ding baie seker wees, en dit is dat hierdie man se spreektaal nog veel nader aan hedendaagse Afrikaans gestaan het as wat sy skryftaal te kenne gee.

Dit sou te veel tyd en ruimte in beslag neem om by al die getuienisse oor en voorkomste van Afrikaans ’n draai te maak. Louis Trigardt se dagboek, byvoorbeeld, lewer ’n skat van getuienisse; so ook die *Zamenspraak* van Meurant. Die beeld van „so’os Pa en Oupapa” word elke keer duideliker — beeld nie van ’n taal wat wil wegsterf nie maar van een wat lewenskragtig groei. Ons kan stellig aanneem dat as die Genootskappers besluit: Ons staan vir ons TAAL, Afrikaans reeds medium was waarmee die Afrikaner in hierdie land sy roeping volvoer om oor die aan hom uitgemete erfdeel te heers en dit te beheers.

Dit sou eweneens te veel tyd en ruimte verg om die bekende geskiedenis na te gaan van hoe die Engelse regering in die Kaapkolonie stap vir stap probeer het om Hollands (en Afrikaans) in landsregering en gereghof, in skool en kerk uitgeroei te kry. Met die gehardheid van die werfkweek het Afrikaans geweier om uitgeroei te word. En ook hierdie feit word bevestig deur die Genootskappers se voorname: Ons staan vir ons TAAL: ten spyte van alle uitroeingspogings was dit nog daar. Net so kon die voorstanders van Hollands in Suid-Afrika nie daarin slaag om hom uit te roei nie. En net so manhaftig as wat Afrikaans hom onder die Hollandsskrywendes op die voorgrond gedring het, net so uitdagend eis die Genootskappers regte op vir hulle taal. As ons hulle geskifte lees — of dit nou hulle „Manifes” of hulle „Volkslied” is, of *Die Patriot* of S J du Toit se

71 theses of stelling —, orals en altyd tref ons hierdie merkwaardige eienskap aan dat hulle nêrens 'n guns vir die taal vra of afbedel nie. Hulle stel 'n saak en beredeneer dit en kom met grondige — of minder grondige — argumente, maar nooit kruip hulle nie.

Luister maar weer na hulle „Volkslied”:

*Een ider nasie het syn LAND.
Ons woon op Afrikaanse strand . . .*

*Een ider nasie het syn TAAL.
Ons praat, van Kaap tot in Transvaal,
wat almal maklik kan verstaan,
en daarom: wat gaat die ander tale ons aan?*

*Want al die nasies het een GOD.
Hy re'el ider volk syn lot;
Hy het vir ider volk syn taal,
syn land, syn reg, syn tyd bepaal —*

en daar het u meteen die grondslag van hulle sekerheid: hulle geloofsvertroue.

Pragtig vat prof J D du Toit die houding en strewe van die Genootskappers saam in hierdie woorde:

„Die veerkrag van die Genootskappers was hulle eie, vrye inisiatief. Dit was die gees van die Voortrekker, wat geen verlov vra nie, van wie dan ook, maar wat sy wa opgepak en gesê het: **EK TREK!** . . .

„Die terrein van die vrye inisiatief — daar sien ek die Afrikaner graag, as hy vry sy kragte kan ontplooi. Dan kry hy ook die suiwer ding wat hy wil hê. Gelukkig dat daar nog 'n terrein is waar die Afrikaner, bepleueld deur die dinamiek van sy eie siel, hom kan uitlewe.

„In letterlike sin kon die Genootskappers die Voortrekkers nie volg nie. Kultuurgebiede is nie slagvelde nie. Maar op daardie gebied is daar tog kragvelde waarop die Afrikaner sy durf, sy energie, sy geesdrif — laat my liever sê: sy liefde — kan losknoop. Laat ons dié Genootskappers volg deur hulle worstelaars-natuur te openbaar.

„Daar moet nie vergeet word nie: Die Genootskappers was idealiste. Laat dit by ons vasstaan. As leiers nie geboei word deur die allerhoogste ideale nie, as hulle inwendig nie brand vanweë

die gloeiende visioene wat hulle sien nie, as hulle inwendig nie 'n transfigurasië ondergaan nie, sal daar met hulle en hulle volk niks besonder gebeur nie.

„Die Genootskappers kon hulle stryd nie volgehou het as hulle te midde van teëstand en veragting en teleurstelling nie roepingsvisioene gesien en nag- en dagdrome gedroom het nie. En daardie drome was nie newels wat somaar met die morewind verwaai nie, maar newels aan die onbevleete uitspansel waaruit sterre gebore word”.

Die „helder sterrewagte” van 'n taal vonkel egter nie vanself nie: daar is nie 'n eie of ingeskape energiebron in 'n taal nie. 'n Taal lewe nie en gaan ook nie dood uit homself of om homself nie. Dit bly altyd produk van die gees van die mens wat hom gebruik en is seker die duidelikste weerkaatsing van hierdie gees en mens.

Of die beeld: „Die taal wat nie wou doodgaan nie” na verloop van 'n verdere honderd nog geldig gaan wees, gaan gevolglik nie daarvan afhang of ons vaktaalbuuro's of „taalmense” hard werk of vurig ywer nie — geen vaktaalbuuro of „taalmens” kan 'n taal lewenskragtig hou nie. Ons kan ook nie staatmaak op 'n reeds oortrokke rekening van Engels nie — bowendien: kakiedubbeltjies was nog nooit bevorderlik vir 'n kweekgrasperk nie!

Nee, dit gaan afhang van elke Afrikaner afsonderlik en die Afrikanernasie as geheel: nie of hy net wil handhaaf nie, maar of hy ook wil bou; of hy in die wêreld en ook van die wêreld wil wees, dan wel of hy in die wêreld maar nie van die wêreld wil wees nie; of hy wil vermeng, dan wel of hy 'n volk wil wees wat „afgesonderd woon” (Num. 23:9), „afsonderlik en trots en vry”. Dan bly daar vir vandag en vir die jare wat voorlê, nog altyd net „die parool, die sielvolle verklanking van wat die Afrikaner wil wees”: ONS staan vir ONS taal, ONS nasie en ONS land.

HERTZOG VENTER.
P U V I R C H O